

Glimt fra Sandefjords Sangforenings historie

Agnar Kvalbein, formann i Sandefjords Sangforening 2020-2023

Sandefjord har mange kor. Et av korene skiller seg ut på flere måter. Sandefjords Sangforening er byens eldste aktive forening, det har flest medlemmer og er i vekst. Koret har vært til stede ved viktige hendelser i Sandefjords historie og bidratt med sang i sorg og glede i 170 år.

Sangerbevegelsen og nasjonalfølelsen

Det hele startet med studenter som møttes rundt Øresund 1840 og hyllet den felles skandinaviske kultur. Studenterskandinavismen, som bevegelsen senere ble kalt, ble oppfattet som en trussel mot kongemakten, og vant aldri fram rent politisk, men den fikk betydning for utvikling av sangtradisjonen i de Nordiske land. Johannes Diderich Behrens var med i Øresund, og ble første leder av Den Norske Studentersangforening i Oslo, som ble stiftet i 1845. Flere sangforeninger kom til, også i Larvik og Tønsberg, men ikke alle er aktive i dag.

Disse mannskorene samlet mange tilhørere og fikk stor betydning for nasjonalfølelsen i Norge. De ble bevisst brukt av diktere og kulturpersonligheter som ønsket selvstendighet fra Sverige. De skrev dikt som Grieg, Reissinger og Norderaak m.fl. tonesatte og arrangerte for mannskor. På de store sangerstevnene, møttes kor fra hele landet og hyllet fedrelandet, sangen og alt som var norsk. «Ja vi elsker» ble veldig populær i korbevegelsen og avløste «Sønner av Norge» som foretrukket nasjonalsang. Heltiesanger om Olav Tryggvason og «Den norske sjømann» ga folk en felles opplevelse av det norske, og fedrelandet natur og det djerve folket ble beskrevet i romantikkens svulmende språk.

Starten for Sandefjords Sangforening

Sangforeningen i Sandefjord ble startet fordi en malersvenn fra Larvik reiste til Oslo for å ta mesterbrev. Johan Oluf Zimmerlund var til stede på det første sangerstevnet i Asker i 1851, og han ble begeistret over det han hørte. Da han etablerte seg som malermester i Sandefjord, samlet han tre venner for å synge firstemt. Til å lede kvartetten, engasjerte han Johan Anton Johnsen, sønn av kirkesangeren i Gjerpen. Året etter, 1853, samme år som Johnsen ble valgt til ordfører i Sandefjord, stiftet han Sandefjords Sangforening sammen med noen av byens kjøpmenn og håndverkere.

Sangforeningen fotografert i 1864. Johan Anton Johnsen med hånden på hjertet.

Allerede i 1854 inviterte de Laurviks Sangforening til lokalt sangstevne på Hauan gård. Sangerne samlet inn med 22 speciedaler av egen lomme og byens borgere bidro entusiastisk med 37 daler. Det var nok til å ta imot besøket fra Larvik med salutt og lage en stor sangfest.

Sang og punsj

Det fremgår av Sangforeningens notater at det ble konsumert betydelige mengder alkohol de første femti årene, og fordi punsjen ble betalt av foreningens kasse, var den nesten konstant tom. Stifteren, J. A. Johnsen var reder og hotelleier og hadde et av byens mange brennevinsutsalg - og sangerne var ikke dårlige kunder. Brennevinsforhandlerne så seg nok tjent med at de respekterte sangerne priste «den lystige rus». Den ble derfor en viktig økonomisk bidragsyter for Sangforeningen de første årene, fram til brennevinshandelen ble lovregulert og samlet i et brennevinsbolag midt på 1880-tallet.

Den kronisk tomme foreningskassen ga inspirasjon til mange konserter, fester og arrangement som kunne gi inntekter, men også til å lage en egen sparegis, Gullinbørst. Den skulle brukes til å samle inn penger til punsj for sangerne. Dessverre omkom grisen i den store bybrannen i 1900, men det ble laget en ny, og denne grisen følger sangerne den dag i dag ved begivenheter der sangen begeistrer og skaper giverglede. Gjenstanden har ekstra verdi for sangerne, siden det er malermester Zimmerlund selv som har forgylt grisen.

Hans Majestet Grisen benyttes fremdeles ved festlige anledninger, gjerne utstyrt med VIPPS nr 14365.

Til det store sangerstevnet i Kristiania i 1914 reiste sangerne med båt. Men sangervenn og grosserer Thor Dahl var ikke så sjøsterk, så han tok toget til Horten og gikk om bord der. Med seg hadde han

seks flasker punsj, til sangernes begeistring. Han mente at «pusjen klarer stemmen». Thor Dahl var en velgjører for mange, og han tilgodeså Sangforeningen også i sitt testamente. Næringslivet har mange ganger støttet opp om byens eget kor.

Sangere fra Sandefjord, Larvik og Horten på lokalt stevne i Bøkeskogen i Larvik før felles opptreden på det store Sangerstevnet i Christiania 1914.

Historiske opptredener

Sangforeningen har deltatt ved mange store begivenheter i byens historie. Den aller største nasjonale begivenhet fant sted i 1893, da kopien av Gogstadskipet, Viking, skulle sjøsettes fra verftet på Framnes for å seile til verdensutstillingen i Chicago. Norges Sjøfartstidende refererer begivenheten over to sider og beskriver hvordan toget fra Oslo var smekkkfullt og at det måtte kobles på flere vogner i Tønsberg for å få med så mange som mulig. Det var kø av mennesker både på veien og over isen ut

til Framnes. Forretninger og båter var flaggsmykket. Landets ledende politikere og embetsmenn talte, kong Oscar II sendte telegram, og Sangforeningen sang i lyset av fakler i verkseier Christensens hage. Det hele er nøye skildret i Sandefjords Tidene 7.februar 1893.

Kopien av Gogstadskipet, som ble sjøsatt i Sandefjord i 1894 og seilt til verdensutstillingen i Chicago, fikk stor betydning for nordmenns identitet både i Norge og ellers i verden.

Noen år tidligere, i 1882, var kong Oskar på vei til byen. Han skulle åpne forlengelsen av Vestfoldbanen til Skien. Sangforeningen sto oppstilt på togstasjonen nord for byen fulle av forventninger om å få synge for selveste kongen. Skuffelsen ble gedigen da toget ikke stoppet, men kjørte rett forbi. Sangerne gikk til hotell Kong Carl og drakk opp innholdet i foreningskassa.

Mer vellykket var høytidsstunden i 1929 da kong Haakon VII talte ved innvielsen av den restaurerte Gokstadhaugen, som da fikk navnet Kongshaugen, og koret fra Vestfold Sangerforbund sang «Norrønafolket» (Bjørnson/Grieg). Senere dette året ble Anton Gogstad valgt til formann i koret. Han var en stor kulturpersonlighet i byen og bidro på mange måter til at Sangforeningen nådde nye høyder.

Kong Haakon taler ved innvielse av Gokstadhaugen 1929. Bak skimtes Sangforeningens fane.

Koret under krigen

Nasjonaldagen gir en flott anledning til å synge de nasjonale sangene, og Sangforeningen har alltid hatt en sentral plass i feiringen. Krigen la et lokk over dette, men Sangforening og andre kor tok initiativ til allsang på torget 29.september 1940. Det møtte det opp fem tusen mennesker som sammen sang de sanger som var mulige å synge under myndighetenes sensur. Det var sikkert sterkt å synge «Blant alle lande» der et vers lyder: Jeg elsker bølgen hvor frihet gror / de dype daler hvor freden bor...

Allsangstevnet på torvet den 29-9-1940
til inntekt for krigsherjede strøk i Norge.

A. Gogstad

Sang var viktig under krigen, og aldri har Sangforeningen hatt flere medlemmer, 84 sangere. Det ble arrangert en konsert i Sandefjord kirke i desember 1941. Billetter kunne kjøpes i ekspedisjonen til Sandefjords Blad for Kr 1, og inntektene gikk til «krigsherjede strøk i Norge» Kirken var stappfull og referatet i Sandefjords Blad forteller at følelsene var sterke da Sangforeningen avsluttet kvelden med en sang om sjømenn som endte sitt liv på havet. Sangteksten, av Anton Gogstad, var formulert til minnesmerket som står utenfor kirken Det ble reist i 1920 til minne om de falne under første verdenskrig, men alle i kirkerommet tenkte denne kvelden på de mange sjøfolk som var «fanget i utlandet» seilte og den norske stats rederi «Nortraship». De som overlevde torpederinger og bombing kom ikke hjem før krigen var slutt. Sangforeningen synger denne sangen hver 17.mai ved monumentet utenfor Sandefjord kirke.

Sang for alle anledninger

Sangforeningens arkiv er imponerende. Her er samlet noter og arrangement gjennom mange år, og repertoaret er allsidig. Det inneholder også noen arbeidersanger, men de er sjelden fremført. Det er kanskje fordi arbeiderbevegelsen hadde sine egne kor, og at Sangforeningen sprang ut fra borgerskapet i byen. Når en ser på hva som ble sunget opp gjennom tidene, har sangvalget sammenheng med hvem som var dirigent. En kirkemusiker ville legge litt mer vekt på salmer og en klassisk skolert ville trekke fra godbiter fra denne sjangeren. Men typisk for koret nå er at folkelige ballader, poplåter, kjærlighetsviser og kjente musikalrammer inn kjernerepertoaret av norske, nasjonalromantiske sanger.

Sangens betydning

Sang skaper glede. Det er nylig demonstrert gjennom TV-serien på NRK «Demenskoeret», og det oppleves av alle som synger i kor. Sangforeningens oppgave er å bevare sangtradisjonen og skape sangglede. De 60 godt voksne mennene som møtes hver onsdag kveld på Kurbadet, kan fortelle om dette. Alle prioriterer disse kveldene fordi de vet at harde øvelser ikke tapper dem for energi. Tvert imot. Sangerne går oppstemte og glade hjem igjen, og håper de kan spre denne gleden neste gang de møter publikum.

Samholdet blant sangerne er godt. Det er nesten underlig, for de har ikke noe felles når det gjelder yrkesbakgrunn, livssyn, politikk eller andre verdier. Bare en ting binder sammen: De liker å synge, og det er nok.

De siste 15 årene har koret blitt ledet av et godt fungerende par. Harald Stickler er dirigent og kunstnerisk leder, og Jon Sverre Riis arrangerer og akkompagnerer både på øvelser og konserter. Sangerne gir disse to mye av æren for at medlemstallet vokser og at trivselen er stor. Enda er det plass til flere sangere. Det er ikke noen opptaksprøve, og notekunnskap forutsettes ikke. Kravet er at du liker å synge og vil prioritere koret og fellesskapet.

Jubileumsmarkering

Når mennesker blir over 70 år gamle, vil mange begynne å markere bursdagen hvert femte år litt ekstra. Slik også med Sandefjords Sangforening. Hvert femte år er et jubileumsår, og selv om 170 ikke er et spesielt rundt tall, slår koret på stortromma nå. Næringslivet i Sandefjord har igjen stilt opp og støttet arrangementet med over hundre og femti tusen kroner, og foreningen ønsker at publikum skal fylle stolradene og for en morsom, interessant, rørende og lærerik vandring gjennom Sandefjords historie og få oppleve hvordan mannskorsang begeistrer og berører.

Sangerne under den første fane i 1883, 30 år etter stiftelsen av Sangforeningen

Kunstnerisk leder Harald Stickler og repetitør Jon Sverre Riis har ledet koret i 15 år, og løftet Sangforeningen til nye høyder, som her under adventskonserten i 2022. Foto: S. Aamelfot.

Hver 17.mai bidrar Sangforeningen til feststemning og nasjonalfølelse i Sandefjord, slik de har gjort i snart sju generasjoner. Foto: Svein Olav Løvold, 2021.